
I. TAUSTAA JA JOHDANTOA KIRJAAN

deani tähän kirjaan on saanut alkunsa nykyihmisyyden ja -maailman tilasta, jossa sodat, ilmastonmuutos, nälänhätä, voitontavoittelu, välinpitämättömyys, korruptio ja epäoikeudenmukaisuus ovat yleiseksi käynyttä todellisuutta. Ne aiheuttavat monenlaista kärsimystä, epätietoisuutta, sekasortoa, kansakuntien rakenteiden ja käytäntöjen murentumista sekä maailmanlaajuisen tasapainon järkkymistä. Kaikkia näitä ilmiöitä syineen ja seurausvaikutuksineen olen jo pitkään pohtinut kysymyksin, että mikä onkaan maailman todellinen tila, mistä se johtuu ja mihin se johtaa. Näitä laajoja ja vaativia kysymyksiä halusin lähteä selvittämään tässä kirjaprojektissani avartaakseni tietämystäni ja ymmärrystäni asiassa.

Tarkastelen kirjan pääkysymystä moniaiheisesti ja -tasoisesti mahdollisimman laajan kokonaiskuvan saamiseksi maailman tilasta ja kehitysnäkymistä käsittelemällä elämän ja yhteiskunnan toimivuuden kannalta keskeisiä aihealueita. Näitä aihealueita ovat: 1) Hallinto- ja valtajärjestelmät; 2) Työ- ja talouselämä; 3) Ympäristö; ja 4) Sosiaalistuminen, yksilöityminen ja maailmankuva. Näitä aihealueita käsittelen neljän eri vastuutason – yksilön vastuun, yhteisön vastuun, kansakunnan vastuun ja kansainvälisen toimijan vastuun – kautta. Keskeisenä viitekehyksenä on toimijoiden eettisen vastuutietoisuuden arviointi seuraavin kysymyksin: Ovatko toimijat eettisesti vastuutietoisia toimintansa (valintojensa) seurausvaikutuksista ja minkälaisiin arvovalintoihin ja eettisen ymmärryksen perusteisiin toiminta (valinnat) perustuu?

Yksilön vastuuta pohdin niin kutsutun normi-ihmisyyden kautta kysymyksin, miten ihmisyyks ilmenee yksilökeskeisissä ja yhteisökeskeisissä kulttuureissa eri puolilla maailmaa suhteessa valittuihin aihealueisiin. Yhteisön vastuuta tarkastelen mm. poliittisten puolueiden, perheen, koululaitoksen, työyhteisön ja erilaisten taloudellisten toimijoiden ylläpitämien rakenteiden ja toimintatapojen kautta. Kansakuntien vastuuta avaam meidän yhteiskunnallisten rakenteiden ja käytäntöjen kautta. Tämän selvittämiseksi en ole valinnut mitään tiettyä kansakunta- eli maaryhmää, vaan tarkastelen sekä kehittyviä että kehittyneitä maita aihealueiden alla tuoden esiin sellaisia tapauksia ja tekijöitä, jotka edistävät kansalaisten ja ympäristön hyvinvointia ja jotka vaikuttavat päinvastoin. Kansainvälisten toimijoiden vastuukysymystä pohdin kansainvälisten järjestöjen, monikan-

sallisten yritysten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen toiminnan kautta. Näitä kaikkia eri vastuutasoja tarkastelen suhteessa valittuihin aihealueisiin.

Mitä eettisesti vastuutietoisella ihmisyydellä sitten tässä yhteydessä tarkoitetaan? Sillä tarkoitetaan sitä, että ihmisyyteen on kehittynyt eettinen vastuutietoisuus omista toimista (sanoista ja teoista). Eettisesti vastuutietoinen ihminen tiedostaa ja ymmärtää toimintansa syyt – taustalla vaikuttavat motiivinsa ja tarkoituksensa – ja seuraukset sekä ottaa niistä vastuun. Sellaisen tietoisuuden kehittymiseen liittyy oleellisesti moraalitietoisuuden jatkuva kehittäminen sekä omien kokemusten kautta että tietoisesti tutkimalla ympäröivää maailmaa. Tällä tarkoitetaan omien kokemusten ja asiointilojen tietoista tarkastelua siitä, mitkä ovat niiden taustalla vaikuttavat syyt (motiivit ja tarkoituksensa) ja mitä niistä on seurannut tai seuraa. Korkeamman moraalitietoisuuden kehittyminen edellyttää myös laajemman perspektiivin ottamista asioihin eli laajemman kokonaisuuden ajattelua. Eettisen vastuutietoisuuden kehittyminen edellyttää tämän opitun jatkuvaa sisäistämistä osaksi omaa korkeampaa moraalitietoisuutta ja sen ilmentämistä toiminnassa. Tämän korkeaan moraaliiin perustuvan vastuutietoisuuden ihmisyyden jatkuva kehittäminen on merkittävin tekijä ja edellytys, jotta yksilöt, yhteisöt, kansakunnat ja kansainväliset toimijat onnistuisivat kulkemaan kohti uutta, kestävämpää maailmanjärjestystä.

Tarkastelemalla maailman tilaa eri maanosien ja kulttuurien kautta moniaiheisesti ja -tasoisesti tuon kirjassani esiin niitä tekijöitä, jotka perustuvat eettisesti vastuutietoiseen toimintaan ja tuottavat tuloksenaan kestävämpää maailmaa, ja niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat päinvastoin. Keskeisenä kysymyksenä pohdin myös sitä, mitkä ovat maailman kehitysnäkymät, jos ihmiskuntana jatkamme samalla tavalla kuin tähänkin asti. Tällaisen tarkastelun pohjalta tuon esiin niitä tekijöitä, jotka olisivat välttämättömiä edellytyksiä maailman tilan kehittymiselle kohti uutta, kestävämpää maailmanjärjestystä, maailmanjärjestystä, joka perustuisi ihmiskunnassa ilmeneviin korkeimpiin ihanteisiin ja periaatteisiin. Tässä yhteydessä kestävyydellä tarkoitetaan ennen kaikkea rakenteiden ja käytäntöjen oikeudenmukaisuutta, mutta myös ihmisten eettistä vastuutietoisuutta laajemmasta kokonaisuudesta.

Valitut aihealueet edustavat niitä keskeisiä alueita, jotka ovat määrääviä ja tärkeitä tekijöitä niin yksilön elämälle kuin eri yhteisöjen, kansakuntien ja kansainvälisten toimijoidenkin toiminnalle ja toimivuudelle. Aihealueista ensimmäistä, *hallinto- ja valtajärjestelmiä*, käsittelen tutkimalla erilaisten – demokraattisten, oligarkkisten ja autoritaaristen – hallinto- ja valtajärjestelmien rakenteita, toimijoita ja toimintatapoja keskittyen erityisesti hyvän hallinnon ja oikeusvaltion periaatteiden toteutumiseen ja toteutumattomuuteen. Järjestelmien vertailussa keskeisiä kysymyksiä ovat, minkälainen on kansallisten päättäjien ja kansalaisten suhde, miten ihmis- ja perusoikeudet toteutuvat, miten puolueet ja hyvä veli -verkostot toimivat eettisen vastuutietoisuuden näkökulmasta katsottuna entä maiden hallitukset ja johtajat. Lopuksi kysytään, minkälaista politiikkaa alueellisesti merkittävät kansainväliset järjestöt ajavat hallintokysymyksissä ja miten ne toteutuvat. Luvun johtopäätöksissä tuon esiin niitä hallinto- ja valtajärjestelmien rakenteita

ja käytäntöjä, jotka olisivat välttämättömiä, jotta ihmiskuntana kulkisimme kohti uutta, kestävämpää maailmanjärjestystä.

Toisen aihealueen, *työ- ja talouselämän*, alla keskityn pohtimaan työ- ja talouselämän rakenteita ja käytäntöjä eettisen vastuutietoisuuden ja kestävyysnäkökulmista. Tällöin keskeisiä kysymyksiä ovat, mitkä arvopäämäärät ohjaavat työ- ja talouselämää ja mitä niistä on seurannut, mitkä ovat erilaisten yhteisöllisten toimijoiden (perheet, yritykset, ay-liike ja pankit) asema ja toimintakulttuuri työ- ja talouselämässä, minkälaista työ- ja talouspolitiikkaa kansakunnat (mm. Suomi, Yhdysvallat, Kiina, arabimaat ja kehittyvät maat) ja kansainväliset toimijat (Kansainvälinen työjärjestö (ILO), Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ja monikansalliset yritykset) harjoittavat ja ovatko ne kestäviä ja hyvinvointia lisääviä. Lopuksi luvun johtopäätöksissä arvioin työ- ja talouselämän eettisyyttä ja tuon esiin niissä ilmeneviä keskeisimpiä epäeettisen ihmisyysmuotoja, jotka yleistyessään johtaisivat kohti laajenevaa ja syvenevää epäoikeudenmukaisuutta ja kurjistumista. Tuon esiin myös keskeisimpiä eettisyyden muotoja, jotka puolestaan yleistyessään johtaisivat kohti uutta, kestävämpää maailmanjärjestystä.

Kolmantena aihealueena keskityn *ympäristön tilan* arviointiin sekä siihen, miten ympäristön tila tulee muuttumaan ja mitä siitä seuraa, jos jatkamme nykyistä elämäntapaamme. Keskeisenä lähtökohtana aihealueen avaamiselle arvioin yksilön suhdetta ympäristöön kulutuskäyttäytymisen ja ympäristötietoisuuden kautta. Yhteisötason eettistä vastuutietoisuutta ympäristökysymyksissä pohdin erilaisten ympäristöä käyttävien yhteisöjen kautta kysymyksiä, mikä on perheen suhde ympäristöön, ovatko maatalousyrittäjien toimintatavat sittenkin ympäristöä ja ihmistä vastaan, käytetäänkö metsiä vastuullisesti, uhkaako tämän päivän ihmisyys (mm. kalastajat, maalta peräisin olevat jätteet, laivaliikenne ja öljyteollisuus) maailman monimuotoisia vesistöjä ja mikä on ilmastonmuutoksen tila ja vaikutukset. Lisäksi kiinnitän erityistä huomiota myös uusiutuviin energialähteisiin (vesivoima-, valtameri-, tuuli-, aurinko- ja geoterminen energia) ja niitä käyttäviin energiaratkaisuihin, joita vertailen myös eettisyyden ja kestävyysnäkökulmista.

Kansakuntien ympäristöpolitiikkaa avaamoni ulotteisesti ja -tasoisesti saadakseni siitä mahdollisimman laajan kokonaiskuvan. Kokonaiskuvan hahmottumiseksi kartoitan maita seuraavin kysymyksiä: ovatko maiden ilmastotoimet riittäviä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, ovatko Välimeren ja Itämeren alueiden vesistöpoliittiset linjaukset ja toimet riittäviä vesistöjen rehevöitymisen ja saastumisen ehkäisemiseksi, miten Niili vaikuttaa Egyptin ja Etiopian väliseen suhteeseen, miten Kiina ja Kanada hoitavat vesistöjään, minkälaista metsä- ja kosteikkopolitiikkaa tehdään Suomessa, Intiassa ja Yhdysvalloissa, ja minkälaiset ovat ympäristön tulevaisuuden näkymät, jos hallitukset jatkavat nykyistä ympäristöpolitiikkaansa.

Kansainvälisten toimijoiden eettistä vastuutietoisuutta ympäristökysymyksissä selvittelen EU:n, Maailmanpankin ja OECD:n ympäristöpoliittisten ohjelmien ja toimintojen kautta keskittyen ”kestävä kasvu” -käsitteeseen, ilmastonmuutosta koskevaan politiikkaan, luonnon monimuotoisuuteen liittyvien kansainvälisten sopimusten toimeen-

panoon ja metsiä koskeviin kansainvälisiin tavoitteisiin. Monikansallisten yritysten eettistä vastuutietoisuutta ympäristökysymyksissä tutkin yrityksille suunnattujen kansainvälisten yhteiskuntavastuusäännösten ja -ohjeistusten soveltamisen kautta. Arvioin siis sitä, että soveltavatko yritykset ympäristöohjelmiaan, vaan ovatko ne pelkkää ”viherpesua” varsinaisten ympäristötoimien jäädessä vähäisiksi. Tapauksina keskityn sellaisten monikansallisten yritysten kuin Shellin, Syngentan ja Del Monten ympäristöpoliittisiin ohjelmiin ja toimiin.

Kansainväliset kansalaisjärjestöt ovat oma mielenkiintoinen toimijaryhmänsä maailmanlaajuisissa ympäristökysymyksissä. Tarkasteltaviksi tapauksiksi olen valinnut jo useita vuosikymmeniä maailmanlaajuisesti ympäristökysymyksissä toimineen Greenpeace-järjestön ja kohtalaisen nuoren, maailmanlaajuisesti yhteiskunnallisissa kysymyksissä, myös ympäristökysymyksissä, toimivan Avaaz-järjestön. Sen lisäksi, että arvioin näiden järjestöjen ympäristöohjelmia ja -toimia keskiöön nousee myös kysymys siitä, että ovatko tällaiset kansalaisjärjestöt ympäristön tila huomioon ottaen lähes ainoita, jotka tosiasiallisesti tiedostavat ympäristön nykytilan ja toimivat sen puolesta kansalaisyhteiskunnan rinnalla ihmiskunnan hyväksi. Tämän aihealueen käsittelyn lopussa teen vielä analyysin keskeisistä ympäristön tilaan vaikuttavista tekijöistä ja niistä ympäristöpoliittisista toimista, jotka olisivat välttämättömiä, jotta ihmiskuntana kulkisimme kohti uutta, kestävämpää maailmanjärjestystä.

Neljänsinä aihealueina ovat *sosiaalustumisen, yksilöityminen ja maailmankuva* sijoitin kirjan loppuosaan, koska edellä käsitellyt laajat aiheet valottavat lukijaa esimerkinomaisesti ymmärtämään kyseisen aihealueen käsitteitä ja sisältöä. Yhtenä keskeisenä kysymyksenä käsittelen tässä yhteydessä ihmiskäsitystä ja eettistä ymmärrystä yksilö- ja yhteisökeskeisissä kulttuureissa. Yhteisöjen osalta pohdin perheen ja koulujärjestelmän rooleja sosiaalistajina sekä sitä, minkälaiseen maailmankuvaan erilaiset yhteisöt ja niiden toiminta useimmiten perustuvat. Kansakuntien yksilöitymistä ja maailmankuvaa avaam tarkastelemalla niiden yleistä käsitystä elämästä ja maailmasta sekä arvioimalla päättäjien ja kansalaisten välistä suhdetta toimivissa demokratioissa, heikoissa demokratioissa ja autoritaarisissa maissa. Käsittelen myös sitä, minkälainen maailmankuva ohjaa kansakuntien välisiä suhteita.

Kansainvälisten toimijoiden yksilöitymistä ja maailmankuvaa arvioin yleismaailmallisesti tärkeiksi ohjenuoriksi muodostuneiden YK:n universaalisten arvojen ja ihanteiden sekä niiden soveltamisen kautta. Tässä yhteydessä käsittelen myös EU:n yhtenäisyyttä suhteessa erilaisiin jäsenmaihinsa sekä kansainvälisten kansalaisjärjestöjen universaalien ihanteiden ilmentymistä niiden toiminnassa. Luvun lopussa teen loppuanalyysin siitä, minkälaisen ihanteiden tulisi olla osana eettisesti vastuutietoista sosiaalustumista, yksilöitymistä ja maailmankuvaa, jotta ihmiskuntana kulkisimme kohti uutta, kestävämpää maailmanjärjestystä.

Kirjan loppupäätelmissä analysoin kokonaisuudessaan kirjan keskeisiä aiheita ja ko-koan yhteen keskeisimmät löydökset ja analyysit siitä, mikä on maailman tila ja mitkä ovat sen kehitysnäkymät, jos ihmiskuntana jatkamme nykyisellä tavalla. Esitän myös

yhteenvedona vision uudesta, kestävämmästä maailmanjärjestyksestä pohjautuen kirjan löydöksiin ja analyysiin.

Tällaisen asetelman ja tarkastelun kautta hahmottuvat ne tekijät, jotka voivat olla eettisesti kestäviä niin yksilöjen, yhteisöjen, kansakuntien kuin kansainvälisten toimijoidenkin toiminnassa ja jotka näin ollen voivat edistää laajemman kokonaisuuden kehitystä ja hyvinvointia. Kirjassani esitän tällaiselle uudelle, kestävämmälle maailmanjärjestykselle välttämättömiä ominaisuuksia, käytäntöjä ja rakenteita. Uusi, kestävämpi maailmanjärjestys kattaa siis laajasti ja monipuolisesti elämän ja yhteiskunnan alueita, jotka ovat kokonaisuudessaan merkittäviä ihmisen hyvinvoinnin ja yhteiskunnan toimivuuden kannalta.

Kirjassa käsitellään ajankohtaisia kysymyksiä maailman eri puolilta ja erilaisista kulttuureista – puolista, jotka usein jäävät meidän länsimaalaisten ihmisten ymmärryksen ulottumattomiin informaatorunsaassa maailmassamme. Kirjani avaa uusia näkökulmia nykyiseen ihmisyhteyteen ja kansakuntien tilaan sekä etsii sellaisia mahdollisia tekijöitä, jotka määräävät nykyisen sivilisaation kehityksen suunnan ja voivat johtaa joko sen tuhoutumiseen tai kukoistukseen. Kirjassa siis etsitään yhteiskunnan kehityksen suuria linjoja ja yleistettävää ratkaisua oikeudenmukaisempaan ja kestävämpään maailmaan, sillä nykyiset ihmisyyden ja maailman tila erilaisine ongelmineen voivat johtaa maailman kaaokseen ja sekasortoon, jos niiden suunta pysyy nykyisenä.

Kirjani avartaa näkemään ”kauas ja sivuille”, kurottautumaan tuntemattomaan ja ymmärtämään asioiden välisiä suhteita. Ihmisten toiminta on pirstoutunut palasiksi, erikoistumisaloiksi, joissa pysytellään ja joista ei mielellään kurotella kauas, tulevaisuuden näkymiin, eikä sivuille, muille aloille. Kauaskatseisuus ja ymmärryksen kehittäminen laajemmista kokonaisuuksista ovat niitä ominaisuuksia, jotka olisi tuotava niin politiikkaan kuin laajemmin yhteiskunnan ja yritystoiminnan päätöksentekoon. Koska kirjani katsoo kauas ja sivuille, auttaa se lukijaa näkemään ja ymmärtämään asioiden välisiä suhteita ja kokonaisuuden ajattelun tärkeyttä – taito, jonka merkitys tulee jo lähitulevaisuudessa entisestään korostumaan.

Pirkanmaalla 1.9.2021

Paula Ylén